

СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ПЕРІОД СОЦІАЛІСТИЧНОГО БУДІВНИЦТВА У КНР (1949–1956 рр.)

У статті розкрито особливості становлення системи вищої педагогічної освіти в Китаї на першому етапі її розвитку, починаючи із заснування КНР у 1949 р. Висвітлено основні соціально-політичні, економічні й організаційно-педагогічні чинники, що вплинули на розвиток вищої педагогічної освіти в Китаї у досліджуваній період.

Ключові слова: педагогічна освіта, підготовка вчительських кадрів, навчальна дисципліна, педагогічна реформа, навчальний план.

В статье раскрыты особенности становления системы высшего педагогического образования в Китае на первом этапе его развития, начиная с основания КНР в 1949 г. Отображены основные социально-политические, экономические и организационно-педагогические факторы, которые повлияли на развитие высшего педагогического образования в Китае в исследуемый период.

Ключевые слова: педагогическое образование, подготовка учительских кадров, учебная дисциплина, педагогическая реформа, учебный план.

Present article discloses the peculiarities of establishment of higher pedagogical education in China at the first stage of it's development since the founding of the PRC in 1949. The article is dedicated to uncovering of the main social and political, economic, pedagogical-organizational factors that have influenced the development of higher teacher training education in China in the explored period.

Key words: teacher training education, teacher training, academic disciple, pedagogical reform, academic curriculum.

Постановка проблеми. Після зародження система незалежної вищої педагогічної освіти пережила кілька суспільних систем і етапів розвитку історії Китаю, наприклад, династію Цин, Китайську Республіку, революційний опорний район, Китайську Народну Республіку. Відбувалися зміни у політиці, економіці. Відбувалися зміни і в педагогічній системі: були зроблені спроби використовувати японську, американську і радянську модель, а також досвід різних систем вищої педагогічної освіти. Одночасно зі змінами у галузі політики й економіки у новому Китаї після 1949 р., вища педагогічна освіта пройшла декілька основних історичних етапів розвитку. Проте саме у період соціалістичного будівництва у КНР (1949–1956 рр.) було вперше визначено мету, завдання, форми і методи, зміст підготовки

вчителів у ВНЗ Китаю. Отже, аналіз даного етапу має високу історико-педагогічну значимість.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми еволюції, напрями реформування системи освіти висвітлені у Китаї недостатньо повно. Є лише поодинокі праці: «Загальна історія освіти в Китаї» (за ред. Мао Ліжуй (1988 р.) і «Освіта в новому Китаї за сорок років» (за ред. Го Шен (1989 р.)). У Радянському Союзі питання розвитку педагогічної освіти у Китайській Народній Республіці досліджували М. Баранов, Т. Зепалов, Е. Моносзон, В. Клепіков, Н. Боревська. Українська педагогічна наука приділяла мало уваги процесам, які відбувалися в китайській системі освіти. Предметом аналізу науковців в Україні були питання сучасного реформування системи освіти в Китаї (Роман Р.), розвитку професійно-технічної освіти в Китаї (Н.В. Пазюра), педагогічних засад родинного виховання в китайській сім'ї (Л.С. Калашник).

Мета статті – розкрити становлення системи підготовки вчителів у ВНЗ Китаю в період соціалістичного будівництва у КНР (1949–1956 рр.) як важливого етапу розвитку китайської вищої педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. У цілому, перший етап розвитку педагогічної освіти у КНР характеризується початком соціалістичних перетворень (1949 – 1956 рр.); переходом до розбудови вищої педагогічної освіти відповідно до змін, що відбувалися в країні; інтенсивним вивченням ідей марксизму-ленінізму і Мао Цзедуна; введенням єдиних національних навчальних планів і програм; поєднанням навчальної роботи з практичними заняттями у системі вищої педагогічної освіти.

Характеризуючи перший етап, потрібно зважати на схожість комуністичних моделей між СРСР і Китаєм. Теорія та практика СРСР у галузі освіти на цьому етапі розглядалися як модель для створення нової системи вищої педагогічної освіти у Китаї.

З 1949 р. після заснування нового Китаю створювалася система навчання у вищих педагогічних закладах. Місцевий уряд зміцнював педагогічні заклади своїми кадрами. На той час у Китаї існувало лише 12 вищих педагогічних закладів, у яких навчалося 12 тис. студентів. У кінці 1949 р. Міністерство освіти поставило завдання з реконструювати Пекінський педагогічний університет та педагогічний інститут при університеті. У травні 1950 р. було опубліковано «Тимчасові правила Пекінського педагогічного університету», в яких головним завданням педагогічних університетів було підготовка педагогічних

кадрів для середніх шкіл, а потім — адміністративних освітніх кадрів [5, с. 337].

Реформа вищої педагогічної освіти ставила такі завдання з розвитку освіти на даному етапі: введення курсу з вивчення марксистсько-ленінізму та ідей Мао Цзедуну в освітній процес; переклад китайською мовою навчальних планів, програм, матеріалів та підручників вищих навчальних закладів СРСР; введення єдиних національних навчальних планів і програм; поєднання навчальної роботи з практичними заняттями, включаючи педагогічну практику, екскурсії та відвідування інших навчальних закладів як важливу ланку у загальній навчально-виховній системі [7].

Щодо розробки нових навчальних програм було видано резолюцію «Про проведення реформи програм у ВНЗ». Головним змістом педагогічної освіти було оголошено: здійснення спеціалізації на базі систематичної теоретичної підготовки; ретельну розробку зв'язків між окремими курсами для запобігання дублювання; педагогічна практика розглядалася як невід'ємна частина процесу навчання. На науково-дослідницькі відділи та інститути було покладено обов'язок стати основними пунктами для підготовки педагогічних кадрів вищої кваліфікації для ВНЗ всієї країни. Резолюція націлювала педагогів вищої школи на систематичне посилення наукової роботи [1, с. 89].

У результаті реформи 50-х рр. було впорядковано структуру педагогічних ВНЗ; зменшилася кількість ВНЗ загального профілю завдяки створенню інститутів за профілем, включаючи педагогічний профіль; було визначено єдине державне керівництво всіма вищими навчальними закладами, що дозволило розвивати їх планово і пропорційно; було збільшено кількість ВНЗ і тих, хто навчається у них, що дало можливість забезпечити потреби країни у кадрах (у першу чергу педагогічних) за дві п'ятирічки.

На основі радянського досвіду було здійснено реформу як структури, так і змісту, організації вищої педагогічної освіти. Все це дозволило підвищити якість підготовки вчителів. Запозичення радянських підручників дозволило виробити єдині навчальні програми. Чітка організація навчального процесу (лекції, педагогічна практика, дипломні проекти, створення кафедр та ін.) зіграло велику роль у підвищенні рівня викладання та якості підготовки вчителів [1, с. 89]. Зазначимо, що такі цікаві методи підготовки вчителів, як Дальтон-план, Вінетка-план та ін., які були дуже популярними у Китаї у 20 — 30 рр., перетворилися на самостійні та практичні роботи

студентів, курсові й дипломні проекти, створення робочих бригад зі студентів, гуртків та ін. Тобто їх не було усунуено, але ці американські методи підготовки було видозмінено відповідно до радянських реалій 50-х рр.

З іншого боку, «типову» радянську освітню модель, яка впроваджувалася в СРСР мірою проведення культурної революції в період передвоєнного десятиліття, було орієнтовано на суспільство індустріальної епохи. Запозичення її досягнень, викликане ентузіазмом післявоєнного періоду і зростанням престижу радянської суспільної системи у цілому, носило переважно механічний характер [6, с. 221]. Перекладалися китайською мовою і безпосередньо впроваджувалися навчальні плани та програми навчальних закладів різного рівня і профілю. При цьому не враховувалися специфічні умови Китаю і його суспільства, яке ще не стало на шлях глибокої індустріальної модернізації. Таке механічне запозичення обернулося розчаруванням, оскільки ефективність таких нововведень була сумнівною [2, с. 103].

У Постанові 1951 р. лише згадується про існування вищої професійної педагогічної освіти, педагогічних інститутів (названих «учительськими»), але їх діяльність спеціально не регламентується. Тут подані лише загальні завдання організації системи вищої педагогічної освіти, вказується, що вищі навчальні заклади «надають студентам вищу педагогічну освіту і готують кваліфіковані педагогічні кадри, які володіють спеціальними педагогічними знаннями» [5, с. 343]. Для педагогічних інститутів у Постанові встановлювався чіткий термін навчання – 4 роки, тоді як для системи вищої освіти у цілому він варіювався від 3 до 5 років. Постанова визначає єдині умови прийому до вищих навчальних закладів, зокрема і до педагогічних інститутів. Вступити до педагогічних ВНЗ могли випускники середніх шкіл II ступеня або прирівняних до них шкіл, а також особи, що мають однакову за рівнем освіту. Вікових обмежень для вступу також не встановлювалося. Критерієм відбору було встановлено вступні іспити. Кількість і предметна направленість іспитів встановлювалася, зважаючи на галузеві стандарти підготовки вчителів та напряму обраної спеціальності [5, с. 344]. Наразі у КНР, як і в Україні, скасовано систему вступних іспитів завдяки введенню Єдиних державних іспитів у Китаї та незалежного тестування в Україні.

У 1951 р. (27.08 – 11.09) пройшло перше зібрання представників педагогічної освіти всієї країни. Головним завданням педагогічного факультету педагогічного інституту вважалося виховання педагогічних кадрів, яких навчатимуть педагогіки та психології. Зібрання

прийняло такі важливі для розвитку педагогічної освіти рішення, як створення принаймні одного цілісного педагогічного інституту, керівництво яким безпосередньо здійснює Міністерство освіти; метою педагогічного інституту було визначено виховання педагогічних кадрів для середніх шкіл [6, с. 224].

У провінціях і великих містах було вирішено створити педагогічні спеціалізовані інститути під керівництвом бюро освіти провінції та міста. Було визначено мету підготовки вчителів у таких спеціалізованих педагогічних інститутах – підготовка педагогічних кадрів для початкових і середніх шкіл. Також було вирішено впорядкувати і зміцнити існуючі педагогічні інститути, створити в їх структурі гуманітарні та технічні факультети. Було встановлено, що педагогічний інститут виховує педагогічні кадри для вищих і середніх шкіл, педагогічний спеціалізований інститут виховує педагогічні кадри для середніх і початкових шкіл. Тобто педагогічні заклади було поділено на ті, які мали право готувати вчителів для початкової школи (педагогічні училища, спеціальні педагогічні інститути); для середньої школи (спеціальні педагогічні інститути, педагогічні інститути); для вищої школи (педагогічні інститути). Дана система не витримала випробування часом, адже із введенням освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра і магістра таку систему поділу при підготовці вчителів було спрощено.

Відповідно до поділу педагогічних навчальних закладів учителі повинні були мати середню спеціальну або вищу педагогічну освіту та володіти знаннями з педагогіки, психології, методики та предмету викладання. Такі вимоги зберігаються і зараз. Разом з тим висловлювалася пропозиція про те, що педагогічні дисципліни повинні об'єднуватися з психологією і методологією. До 1956 р. у країні було 58 вищих педагогічних закладів, у яких навчалася 115 тис. студентів. Китайську орієнтаційну вищу педагогічну освітню систему було складено [7].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, не зважаючи на негативні сторони запозичення, у Китаї на початку 50-х рр. на основі радянського досвіду було здійснено реформу структури, змісту й організації педагогічної освіти, підвищено якість навчання. Запозичення радянських підручників допомогло виробити єдині навчальні програми і підручники; чітка організація навчального процесу (лекції, дипломні проекти та ін.), створення кафедр – все це зіграло велику роль у підвищенні рівня викладання і кваліфікації педагогів [3, с. 101].

На навчання до педагогічних інститутів за п'ять років було прийнято 130 700 студентів, і, орієнтуючись на цей показник, можна дійти висновку, що вони перебували на другому місці у країні (24%), поступаючись лише технічним ВНЗ. Дипломи про вищу педагогічну освіту за п'ятирічку отримало 70 400 осіб – 24,9% від загальної чисельності випускників у країні [4, с. 63].

За п'ять років, що минули з початку реформи, динаміка розвитку системи підготовки педагогічних працівників дозволяє зробити висновок про революційний ривок у розвитку системи педагогічної освіти в Китаї.

Література

1. *Антиповский А.А.* Политика в области науки и образования в КНР: 1949 – 1979 / А.А. Антиповский, Н.Е. Боровская, Н.В. Франчук. – М.: Наука, 1980 – 288 с.
2. *Боровская Н.Е.* Очерк истории школы и педагогической мысли в Китае / Н.Е. Боровская – М.: ИДВР, 2002. – 146 с.
3. Образование и наука в КНР: реферативный сборник / Под ред. Сорокин В.Ф. – М., 1986. – 287 с.
4. Основные показатели развития народного хозяйства Китайской Народной Республики; пер. с кит. – М.: Госстатиздат, 1958. – 70 с.
5. Постановление Государственного Административного Совета о реформе системы народного образования 10 августа 1951 г. / Законодательные акты Китайской Народной Республики; пер. с кит. // Под ред. Е.Ф. Ковалева. – М.: Изд. иностр. лит., 1952 – 424 с.
6. *Салимова К.И.* Педагогика народов мира: история и современность / К.И. Салимова – М., 2001. – 576 с.
7. *Хуан Вей.* Система освіти вчителя [Електронний ресурс] / Вей Хуан; пер. з кит. – Гуандун, 2003. – Режим доступу: <http://www.teacher.org.cn>